והרי תפלה דדבר שהצבור עסוקין בו ותנן *היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל, הא לא אתחיל לא יתחיל! שאני תפלה דלית בה מלכות שמים, והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו! אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן: אמר רב יהודה (א) *מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה שנאמר °ואכלת ושבעת וברכת. מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר °כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו. אמר ר' יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר, וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר: ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר: ומה מזון שאין טעון לפניו טעון לאחריו, תורה שטעונה לפניה אינו דין שטעונה לאחריה! וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מק"ו: ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפניה מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו, איכא למפרך (ב) מה למזון שכן נהנה ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא: אמר רב יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא °אינו חוזר וקורא, ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב, °מאי טעמא? קריאת שמע דרבנן, אמת ויציב דאורייתא. מתיב רב יוסף °ובשכבך ובקומך! אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב. תנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה, ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברוך לאחריה! מאי טעמא מברך אי משום יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע, ונימא הא ולא לבעי הא! קריאת שמע עדיפא דאית בה תרתי. ר' אלעזר אמר *ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש, ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. ורבי יוחנן אמר *ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה אמר שמואל *היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה, איני והאמר רב נחמן כי הוינן בי רבה בר אבוה בען מיניה הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן *גומרין כל אותה ברכה? הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת, אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל *התפלל ונכנס לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל, וצריכא: דאי אשמעינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד או

דברים ח

שם לב

שם ו

פסחים דף נד:

אלא יקצר. כל ברכה וברכה: דלית בה מלכות שמים. אין מלך העולם בברכות של י"ח: ה"ג והרי ברכת המזון לפניה דלית בה מלכות שמים כו'. לישנא אחרינא שאני תפלה דלית בה מלכות שמים. קבלת מלכות שמים כדאיתא בק"ש שמקבל עליו את השם לאדון ולמלך מיוחד ולהאי לישנא גרסינן והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ולשון זה נראה שהוא עיקר מדמשני ליה אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא והאי בלאחריו עסקינן ואי ללישנא קמא הא לא איירי בברכת המזון לאחריו בדאתקפתיה דלהדרי תלמודא עילויה אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא כו'. ואית דגרסי הכא בלשון קושיא ק"ש דרבנן היא אלא ק"ש דאית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא לאפוקי תפלה דרבנן ואין בה מלכות שמים, למאן דגרס הכי מפרשינן לקמן "בשכבך ובקומך" בדברי תורה כתיב: כי שם ה' אקרא. כשבא משה לפתוח בדברי שירה אמר להם לישראל אני אברך תחלה ואתם ענו אחרי "אמן" "כי שם ה' אקרא" בברכה, אתם "הבו גודל לאלהינו" באמן הכי מפרשי לה במסכת יומא (דף לז.): שאינו טעון לפניו. °כלומר שלא מצינו לו מקרא מפורש לברך לפניו: טעון לאחריו. כדכתיב "ואכלת ושבעת וברכת": תורה שטעונה לפניה. כדאמרן: איכא למפרך. בתרוייהו כשאתה בא ללמוד תורה מן המזון איכא למפרך מה למזון שכן נהנה וכשאתה בא ללמוד מזון מן התורה איכא למפרך מה לתורה שכן חיי העולם הבא: ק"ש דרבנן. לקמן פריך לה: אמת ויציב דאורייתא היא. שמזכיר בה יציאת מצרים דחיובא דאורייתא היא דכתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים (דברים טז): דאית בה תרתי. יציאת מצרים ומלכות שמים: חוזר וקורא ק"ש. קסבר ק"ש דאורייתא היא: ולואי שיתפלל אדם כל היום. בהלכות גדולות פסק הלכה כרבי יוחנן בספק, והלכה כשמואל בודאי התפלל: מהו שיגמרו. את הברכה אם נזכר באמצע הברכה באחת מן הברכות שטעה: יחיד ויחיד. כשהתפלל תחלה היה יחיד וכשבא שהתפלל והתחיל להתפלל היה ביחיד: או

תורה אור

והרי תפלה דדבר שהצבור כו'. וא"ת אמאי שבק בבא דק"ש דקאי בגווה דדבר שהצבור עסוקין בו וקתני אינו מברך לפניה כו'. וי"ל משום רבותא דתפלה פריך מיניה אע"ג דתפלה מעומד ונראה לכל שאין זה עומד כמותם אפילו הכי אמרינן אם לא התחיל לא יתחיל. וא"ת כיון דלא ידע טעמא דבסמוך יקשה גם לרבינא מה לי ק"ש וברכת המזון יותר מתפלה וי"ל דלרבינא ניחא כיון דהרהור כדבור דמי יש להצריכו בק"ש ובברכת המזון שהם מדאורייתא יותר מתפלה דרבנן אבל לרב חסדא כיון דהרהור אינו כלום רק שלא יהא יושב ובטל מה לי ק"ש מה לי תפלה: **הא** אי לא אתחיל לא יתחיל. וא"ת אימא דבדבור קאמר הא בהרהור שפיר דמי וי"ל דמשמע דלא יתחיל אפי' בהרהור מדלא קאמר יקצר בדבור או יהרהר באריכות: **הכי** גרסי' אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן ולא גרסינן מידי בתר הכי עד אמר רב יהודה אמר רב. ופי' הקונטרס ק"ש דאורייתא כיון שאינו אומר אמת ויציב כדפי' במתניתין ויש ספרים גורסים *ק"ש דרבנן הוא. ומשני אלא ק"ש אית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וכן הגירסא בפ"ה, וקשה דבמתניתין פי' דק"ש דאורייתא לכולי עלמא כיון שלא אמר אמת ויציב דבהכי איירי מתניתין וגם יש ספרים גורסים שאני תפלה דלית בה מלכות שמים, והרי ברכת המזון דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו וכו' אלא הייני טעמא דק"ש אית בה מלכות שמים וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וגם על גירסא זו קשה כדפירש': **ספק** לא אמר אמת ויציב חוזר. ותימה הא ע"כ צריך לומר שהוא מסופק גם מק"ש שאם היה ברור לו מק"ש וספק מאמת ויציב לא יהיה מן התורה כיון שהזכיר יציאת מצרים בק"ש ואם כן הואיל ומסופק משניהם יחזור לק"ש דאית בה תרתי מלכות שמים ויציאת מצרים דהכי עדיף מלומר אמת ויציב דליכא אלא חדא כדאמר בסמוך גבי מתני'. ואומר ר"י דודאי מתני' גבי בעל קרי שידענו בו שלא אמר ק"ש ולא אמת ויציב כלל ואנו רוצים להתיר לו הלכך טוב הוא יותר שיאמר ק"ש דאיכא תרתי אבל הכא שהוא ספק אם אמר אמת ויציב ומספקא ליה אם אמר שניהם כדפרישית טוב הוא יותר שיאמר אמת ויציב מלומר ק"ש דכשיאמר אמת ויציב שמא יש לתלות שתקן הכל דאם קרא כבר אמת ויציב גם קרא ק"ש כבר דמסתמא התפלל כדרך תפלה: ק"ש ואח"כ אמת ויציב ויצא ידי שתיהן, וכי נמי תימא דלא אמר כבר שתיהן מ"מ שמא אמר ק"ש ולא אמר אמת ויציב שזה יכול להיות ועתה כשיאמר אמת ויציב נמצא שהשלים הכל וכי תימא שמא לא קרא לא זה ולא זה, כיון דספיקא הוא, כולי האי לא אטרחוהו רבנן לחזור שניהם, אבל אם יאמר ק"ש אין זו תקנה גמורה כל כך דשמא קרא ק"ש אחרת ולא יצא כלל במה שעושה עתה ואם ברור שלא אמר כבר ק"ש אם כן לא אמר נמי אמת ויציב שאין רגילות לומר אמת ויציב בלא ק"ש ואם כן כשיאמר מעתה ק"ש לא תקן כלל ולא יצא מדי ספקו. עוד אמר הר"ר שמעון דמיירי שפיר שאינו מסופק אלא מאמת ויציב אבל ברור הוא שקרא ק"ש ואפילו הכי הוי אמת ויציב דאורייתא שר"ל ספק לא אמר אמת ויציב עם פרשת ציצית שמסופק אי לא אמר לא פרשת ציצית ולא אמת ויציב ואם כן לא הזכיר כלל יציאת מצרים וכולה מילתא דיציאת מצרים קרי ליה אמת ויציב לפי דטעם אמת ויציב הוי משום יציאת מצרים והלכך הוי פרשת ציצית בכלל אמת ויציב: **ההוא** בדברי תורה כתיב. והא דאמרינן לעיל בפרק קמא (דף ג.) בערב משום דכתיב ובשכבך אסמכתא בעלמא הוא*: **ורבי** יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום. אומר ר"י דהלכה כרבי יוחנן ודוקא בספק התפלל °אבל ודאי התפלל לא, *תדע דהא מסתמא לא פליג אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל בסמוך ונזכר שהתפלל פוסק וכו' וכן אם יכול לחדש דבר בתפלתו:

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה יג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן סז:

לז ב ג מיי' פ"י מהל' תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן קז סעיף א:

לח ד מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' רסח סעיף ב:

לט ה מיי' פ"א מהלכות תפלה הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סימן קז סעיף א:

[עיין תוס' סוטה לב: ד"ה ורבי]

[ועי' תוס' סוטה לב ע"ב ד"ה ורבי ותוס' מנחות מג ע"ב ד"ה ואיזו]

גליון הש"ס

גמ' אינו חוזר וקורא. עי' ברבינו יונה לעיל פ"ב י"א ד"ה באמצע: שם מ"ט ק"ש דרבנן. עי' בב"ק פז ע"א תוס' ד"ה וכן היה ר"י פוטרו מכל המצות האמורות בתורה ובסוטה לב ע"ב תוס' ד"ה ורבי ובמנחות מג ע"ב תוס' ד"ה ואיזו: רש"י ד"ה שאינו כו' כלומר שלא מצינו. וכיוצא בזה בב"מ פח ע"ב ועיין קדושין לו ע"ב תוס' ד"ה ח"ק: תוס' ד"ה ור"י כו' אבל ודאי התפלל. עי' לקמן כט ע"א תוס' ד"ה מספי:

מסורת הש"ס

לקמן דף כב:

מכילתא דר"י פ' בא ולקמן דף מח: ע"ש

[נ"ל רב יהודה אמר שמואל וכן איתא ברי"ף וברא"ש]

[וע"ע תוס' לקמן כט. ד"ה מספי]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יהודה אמר רב מנין לברכת המזון: (ב) שם מה למזון. נ"ב עיין לקמן בפ' שלשה שאכלו בסוף דף מח:

נושא/מגנה
ברכות התורה
ברכות דז מזון
לפני
ולאחרי

נושא/מגנה
היה עומד בתפלה
ונזכר שהתפלל
נכנס לבית כנסת ומצא
ציבור מתפללין